

Kloosterleven buiten de muren

Bron: Vrij Nederland, 01-2006

Tekst Thijs Broer

Veel mensen zijn op zoek naar houvast voor het leven van alledag. En steeds meer mensen vinden dat in de benedictijnse spiritualiteit. 'De regel van Benedictus is van een soort Rotterdamse nuchterheid: geen woorden maar daden.'

In de refter van de St. Willibrordsabdij, waar gewoonlijk in eerbiedige stilte gegeten wordt, klinken opgewekte stemmen onder de gewelven. Bij de deur staan broeder Kefas, de prior, en broeder Henry Vesseur wijn in te schenken voor de bezoekers. Naar goed benedictijns gebruik wordt iedere gast in het klooster ontvangen als was hij Christus zelf. En gasten zijn er vandaag vele: de jaarlijkse oblatendag blijkt drukker bezocht dan ooit. Ruim vijftig oblaten, 'geassocieerde leden' van de abdij, hebben zich naar het klooster begeven, in de stille bossen ten oosten van Doetinchem. Vanmorgen in de vroege – de nevel hing nog boven de velden – hebben vijf nieuwe oblaten hun belofte gedaan in de kleine kapel: een organisatieadviseur, een arts, een IT'er en zijn vrouw en een protestantse dominee. Na een proeftijd van een jaar hebben ze ervoor gekozen hun dagelijks leven in werk en gezin zo veel mogelijk te richten naar de regel van Benedictus, die sinds de vroege Middeleeuwen de basis vormt van het kloosterleven. Na de eucharistie en de ontvangst in het gastenverblijf is het nu tijd voor het middagmaal. De oblaten van de St. Willibrordsabdij, bijeen in de refter, vormen een zeer divers gezelschap. Er is een officier van justitie, een docent aan het hbo, er zijn een paar huisvrouwen, een schooldirecteur, een hoogleraar, een directeur van de psychiatrische afdeling van een groot ziekenhuis. Eén trouwe gast van de abdij is helaas verhinderd: een vuilnisman uit Gouda, die er groot genoeg in scheidt de straten van de stad 'benedictijns' schoon te maken, liefst op zondag.

Het is een opmerkelijk verschijnsel: terwijl de meeste kloosters vergrijsen en op veel plaatsen met sluiting worden bedreigd, beleeft de kloosterlijke spiritualiteit een onverwachte opbloei buiten de muren. Boeken over benedictijnse spiritualiteit worden grif verkocht. De nieuwe uitgave van het Kleine Getijdenboek, met de gebeden die naar kloosterlijk voorbeeld op vaste tijden gezongen of gebeden moeten worden, is niet aan te slepen. De boeken van Anselm Grün, de bekende Duitse benedictijn, behoren ook hier te lande tot de best verkochte christelijke lectuur. Overal in het land worden lezingen over benedictijnse spiritualiteit gehouden. En het blijft niet bij woorden alleen: steeds meer mensen verbinden zich als oblaat aan een klooster, om hun dagelijks leven te verankeren in een eeuwenoude traditie.

Zoals bekend is het al een jaar of tien in de mode om even een paar dagen 'bij te tanken' in het klooster: toevluchtsoord voor spiritueel ontheemden en overspannen managers, hoppend van klooster naar zen naar new age. Maar de laatste tijd wordt een tendens zichtbaar die dieper lijkt te reiken. Nu het vrijblijvende gezweef van new age op zijn retour is en de Celestijnse belofte zijn glans heeft verloren, lijken steeds meer mensen behoefte te hebben aan een steviger fundament. Dat vinden ze, in steeds grotere getale, in de kloosterlijke spiritualiteit.

Aan een van de ruwhouten tafels in de refter zit Wil Derkse, filosoof en directeur van het Soeterbeeck Programma 'over wetenschap, samenleving en levensbeschouwing' van de Radboud Universiteit Nijmegen, achter een kommetje soep. Toen Derkse een paar jaar geleden een boekje over de Benedictijnse spiritualiteit publiceerde, onder de titel Een levensregel voor beginners. Benedictijnse spiritualiteit voor het dagelijkse leven, had hij geen idee wat hem boven het hoofd hing. Aanvankelijk was het bedoeld voor een kleine kring geïnteresseerden, die hij wilde laten zien hoe de regel van Benedictus, ooit bedoeld voor het kloosterleven in de vroege Middeleeuwen, toegepast kan worden buiten de kloostermuren, midden in het hedendaagse leven. Leuk voor mijn broer, dacht de auteur, met wie hij jaarlijks een weekje naar het klooster gaat.

Maar tegen iedere verwachting in vloog het boekje over de toonbank.

Inmiddels is de vijftiende druk verschenen, en is Wil Derkse een veelgevraagd spreker op seminars, conferenties en managementopleidingen. De afgelopen jaren heeft hij bijna driehonderd voordrachten over Benedictijnse spiritualiteit gehouden; dagelijks komen drie of vier nieuwe verzoeken binnen. Vooral onder managers en directeuren blijkt de belangstelling enorm, van de top van de Belastingdienst Brabant tot aankomende topmanagers van KPN. Eerder al zat de voltallige raad van bestuur van bouw-gigant Heijmans aandachtig te luisteren naar Derkses verhalen over benedictijns leiderschap en timemanagement, over kloosterlijke toewijding en human resources, over de abt die net als de goede manager in de eerste plaats moet luisteren en dienen. 'De benedictijnse spiritualiteit geeft structuur en richting aan het leven,' zegt Derkse. 'Maar er is niks zweverigs aan. Het kloosterleven draait om aandacht, rust, eenvoud, bescheidenheid, toewijding. De regel van Benedictus biedt houvast, en is volstrekt down to earth. Dat heeft in deze hectische tijd een grote aantrekkingskracht.' Grinnikend: 'En je hoeft er niet eens voor naar Tibet.'

Het boekje van Derkse verhaalt van de drie belangrijkste benedictijnse beloften. *Stabilitas*: levenslange verbondenheid met een abdij, in hedendaagse taal ook uit te leggen als: betrokkenheid, commitment. *Conversio morum*: dagelijks zoeken naar kleine verbeteringen. Vroeg opstaan, rust en regelmaat vinden, alle werkzaamheden met grote aandacht verrichten, óók het aardappels schillen. En *obedientia*: gehoorzaamheid, niet te verstaan als slaafse volgzzaamheid, maar als gehoor geven. 'De regel begint niet voor niets met *auscultat*,' zegt Derkse: 'luister'.

Vervat in hedendaagse bewoordingen is de benedictijnse spiritualiteit inmiddels terechtgekomen in verschillende mission statements van grote organisaties, en in leerboeken voor verandermanagement. Doekle Terpstra, oud-CNV-voorzitter en huidig voorzitter van de hbo-raad, put bij het voorbereiden van zijn speeches regelmatig uit de regel van Benedictus. En volgens goede bronnen is Een levensregel voor beginners zelfs beland op het nachtkastje van minister van Onderwijs Maria van der Hoeven. 'Als het mensen een heel klein beetje kan helpen hun dagelijkse leven beter in te richten,' zegt Derkse, 'is dat mooi meegenomen.'

Onder de vijf nieuwe oblaten van de St. Willibrordsabdij is ook de protestantse dominee Henk Gols, vader van twee kinderen, die als voorganger van de oecumenische Stevenskerk in

Nijmegen de weg naar de abdij bij Doetinchem heeft gevonden. Dat de orde van de benedictijnen deel uitmaakt van de rooms-katholieke Kerk vindt hij als protestant geen enkel beletsel. 'Het christendom van de eerste eeuwen is een gemeenschappelijke bron,' zegt hij. 'Ik heb in het klooster altijd een verbinding gevoeld met de ruimte van eeuwen, die in de protestantse traditie veel moeilijker te vinden is.'

In de Nijmeegse St. Jacobskapel heeft Gols laatst aan een gezelschap pelgrims uitgelegd wat een dominee in een klooster te zoeken heeft. 'Een dominee in het klooster is een modeverschijnsel,' zei hij daar. 'Maar mode is vrijblijvend. En vrijblijvendheid wens ik niet.' Daarom heeft Gols zich, na lang overwegen, als oblaat laten inschrijven bij de St. Willibrordsabdij. De Benedictijnse spiritualiteit betekent ook: toewijding, en zelfverloochening. 'Je kiest niet alleen voor wat leuk is,' zegt Gols. 'Je moet je committeren. Maar als je dat doet, word je door de traditie gedragen.'

Toen Benedictus rond het jaar 500 in het Italiaanse Montecassino aan zijn kloosterregel werkte, bevond de Europese cultuur zich op een breukvlak. De kerk van Rome was in verval, en Benedictus zocht nieuwe wegen voor het geloof, in bezinning en verinnerlijking. Gols signaleert dezelfde beweging in deze tijd. 'De oude kerkelijke structuren hebben veel mensen niets meer te zeggen, en storten in elkaar,' zegt hij. 'Daarom bestaat er grote behoefte aan heroriëntatie. Als de kerkelijke muren vallen, blijven de bronnen. Daarvan ben ik overtuigd. Misschien is dat waarom de benedictijnse traditie zo vitaal is.'

Broeder Kefas, de prior van de St. Willibrordsabdij, ziet nieuwe gasten in het klooster graag komen, ook als ze van protestantse huize zijn, of met het christelijk geloof weinig van doen hebben. 'De benedictijnse spiritualiteit is geen exclusief erfgoed,' zegt hij tijdens een wandeling rond het klooster, de handen in de wijde mouwen van zijn zwarte pij gestoken. 'Wij respecteren iedereen. De regel van Benedictus is niet een leer, maar een levenswijze, een leidraad die houvast biedt, die harmonie kan brengen, en stilte. Dat is in deze tijd een kostbaar ding. Het is verheugend dat veel mensen zich daarin herkennen, ieder op zijn eigen manier. Goede mensen, van welke gezindte ook, heeft de wereld altijd te kort.'

In de vroege morgen heeft ook Gijs Spiekerman, organisatieadviseur, accountant en voormalig lid van de raad van bestuur van een grote thuiszorgorganisatie, zijn belofte als oblaat afgelegd. In de jaren negentig vertrok Spiekerman, tussen twee banen in, per fiets naar Santiago de Compostela, het bedevaartsoord in Spanje. Onderweg kwam hij tot nieuwe inzichten, die hem sindsdien niet meer los hebben gelaten. 'Zeven weken alleen op de fiets, dat was een fenomenale ervaring,' zegt hij. 'In die tijd was alles in mijn werk gericht op geld, bezit, status, prestaties. Onderweg naar Santiago kwam ik erachter dat de reis belangrijker is dan het doel. Na vijfhonderd kilometer heb ik mijn kilometerteller en mijn horloge in een greppel gegooid. Wat een bevrijding. Toen heb ik pas ervaren wat stilte is. Dat is waar we in Nederland aan kapotgaan: het gebrek aan stilte.'

Na terugkomst hervatte zich het jachtige leven. Spiekerman werkte zich een aantal jaren lang volledig over de kop, als financieel directeur in de zorg. Twee jaar geleden besloot hij alles anders te doen. Hij verdiepte zich in de benedictijnse traditie, ging op retraite in de St. Willibrordsabdij, en sloot zich aan bij De Vinkenbos, een Benedictijnse gemeenschap, vlak bij zijn huis in Ede. 'Ik zag een foldertje liggen, en dacht: verrek, dat is bij mij om de hoek!'

Inmiddels is Spiekerman bezig met een bureau voor interimmanagement en coaching, en leeft hij zo veel mogelijk naar de kloosterlijke regel, van het ochtendgebed tot de complete. 'De regel van Benedictus is van een soort Rotterdamse nuchterheid,' zegt hij. 'Geen woorden maar daden. De benedictijnse spiritualiteit is spiritualiteit van de aarde. Dat spreekt mij zeer aan.' Als accountant was Spiekerman altijd bezig alles te controleren, te beheersen, maar dat heeft hij inmiddels losgelaten. 'We zijn elkaar aan het gekmaken in deze samenleving,' zegt hij. 'Alles is gericht op geld, op zekerheid, op veiligheid. We zijn volledig kwijt wat overgave betekent, en vertrouwen. Van leven met minder bezit word je veel gelukkiger. En van minder oordelen ook. Gemeenschap, arbeid en gebed, in een omgeving van stilte. Voor mij is dat een stevige basis voor het leven van alledag.'

Een paar dagen later zit Gijs Spiekerman aan tafel in De Vinkenbos, de benedictijnse gemeenschap in Ede, waaraan hij nu anderhalf jaar verbonden is. In de sobere houten schuur, werkplaats en ontmoetingsplek tegelijk, brandt een houtkachel. Het geurt naar zelfgebakken brood, buiten liggen stapels hout, door Spiekerman gekloofd: ora et labora. Op zolder is een kleine kapel, waar viermaal daags wordt gebeden. De Vinkenbos is tien jaar geleden opgericht door Jan Veenendaal, ingenieur in de wegenbouw, en Hans Steenhuis, protestants dominee, als plek van bezinning en ontmoeting, in het bijzonder voor 'mensen aan het eind van hun Latijn'. Na moeilijke eerste jaren is De Vinkenbos de laatste tijd tot bloei gekomen. De gemeenschap telt acht leden. De meesten zijn er een paar dagen per week, en combineren hun bezigheden op De Vinkenbos – bidden, lezen, houthakken, brood bakken – met werkzaamheden elders. Er is plaats voor twaalf gasten. Vergaderd wordt er niet, en beleidsnotities zijn verboden. Bij De Vinkenbos wordt gewerkt, gegeten, gerust en gebeden volgens de regel van Benedictus, en anders niet. 'Benedictijns leven buiten het klooster, daar is niks hoogdravends of vrooms aan,' zegt Jan Veenendaal. 'Het betekent in wezen: woord en daad moeten samenvallen.' Dat krijg je niet cadeau. 'In de krant kun je lezen hoe het is, in het Evangelie hoe het moet, en bij Benedictus hoe het kan. Daar moet je hard voor werken, iedere dag weer. En juist daarom is het een heilzame manier van leven.'

Even later zitten de leden van de gemeenschap in het kapelletje op zolder om het getijdengebed te bidden. 'Zoals het was in het begin, nu en altijd, in de eeuwen der eeuwen.'

Bij De Vinkenbos houden ze zich niet bezig met de vraag waar het naartoe moet met de wereld. Gisteren is voorbij, en morgen is er nog niet, zegt Jan Veenendaal. Je moet gewoon dóén, dan komt de rest vanzelf.

Wil Derkse vindt dat een verstandige gedachte, en schudt een treffende anekdote uit zijn mouw, over Einstein die een keer bij Bohr op bezoek ging in diens vakantiehuisje op het Deense platteland. 'Toen Einstein daar een hoefijzer boven de deur zag hangen, zei hij: "Jij als fysicus gelooft toch zeker niet dat zo'n hoefijzer werkt?" Bohr antwoordde: "Nee, natuurlijk geloof ik er niet in. Maar ik heb gehoord dat het ook werkt als je er níét in gelooft." Zo is het ook met de regel van Benedictus.'